

**Pla de Millora
dels Casals i Espais
de Gent Gran
Municipals**

**Pla de Millora
dels Casals
i Espais
de Gent Gran
Municipals**

Presentació

El document que teniu a les mans ha estat elaborat els anys 2005-2007 des de la Direcció de Benestar Social conjuntament amb l'equip tècnic de gent gran dels deu districtes de la ciutat. L'objectiu del document és definir el model de Barcelona en aquesta tipologia de serveis i garantir l'equitat en la prestació dels serveis a tot el territori de la ciutat i l'adequació de la seva cartera de serveis a les necessitats de la gent gran de Barcelona i les generacions futures.

El document ens situa sobre quina és la realitat actual dels casals de gent gran municipals, i recull, en forma de síntesi, l'experiència acumulada al llarg d'aquests darrers vint anys de funcionament d'aquests serveis en els deu districtes de Barcelona. El Pla defineix la cartera de serveis i els estàndards bàsics de qualitat que han de complir tots els equipaments de la ciutat en un futur proper.

El pla d'implementació preveu aplicar el nou model en tots els casals de gent gran nous que s'inaugurin i reconvertir els casals o espais actuals a raó d'un per districte i any, per tal de fer front de forma gradual al fort increment de recursos que es preveu que es necessitaran.

El pla de millora suposarà una inversió important de recursos alhora que un canvi de cultura organitzativa, que de ben segur serà visible en els propers anys.

Índex

1. Justificació	7
2. Marc competencial	8
3. La gent gran de Barcelona	9
4. Els casals i espais de gent gran de Barcelona	10
5. Eixos vertebradors del Pla de Millora	24
6. Els casals i espais de gent gran municipals	25
7. La missió	26
8. Funcions	26
9. Destinataris	27
10. Criteris d'accés	28
11. Horari d'obertura	29
12. Ús del servei fora de l'horari d'obertura	29
13. Quota d'inscripció	30
14. Cartera de serveis	31
14.1 Punt d'informació de serveis i activitats per a la gent gran	31
14.2 Programa d'activitats	33
14.3 Espais relacionals de lliure accés	37
14.4 Cessió d'espais, suport infraestructural i tècnic a iniciatives de grups i entitats de gent gran	38
14.5 Servei de dinamització i foment del voluntariat social i cultural	39
14.6 Serveis complementaris	41
14.7 Serveis que es deixaran de prestar a les instal·lacions dels casals i espais	42
15. Model organitzatiu	42
15.1 Organigrama funcional i participatiu	44
15.2 Òrgans de govern dels casals i espais	45
16. Recursos humans	50
Descripció dels llocs de treball	50
17. Ràtios d'ocupació i programa de necessitats	52
Quadre resum	53
18. Estàndards de serveis per habitants	54
19. Estàndards econòmics i anàlisi de costos	55

1. Justificació

L'objectiu d'aquest document és redefinir la missió dels casals de gent gran de la ciutat d'acord amb la realitat actual. Es tracta de disposar d'un document marc que concreti els serveis bàsics que han de prestar els casals, de quina infraestructura han de disposar, el personal que necessiten..., una eina que mostri els criteris d'accés consensuats (qui en pot ser membre), que comptabilitzi quins seran els costos mínims necessaris per funcionar amb el nou model, que defineixi quin model d'organització volem i com es garantirà la participació activa de la gent gran. En definitiva, un document que defineixi els estàndards bàsics que han de fer possible la creació d'una xarxa de casals i espais de gent gran única a tota la ciutat.

Els objectius del Pla pretenen aconseguir:

- la millora de la xarxa actual d'equipaments;
- garantir l'equitat de l'oferta de serveis a tota la ciutadania per igual, evitant les desigualtats existents i alhora respectant les necessitats i característiques pròpies de cada territori i districte;
- adequar la cartera de serveis bàsics a les necessitats actuals de la gent gran i també a les de les generacions futures;
- facilitar als districtes les eines i els criteris per a la planificació i la gestió dels seus equipaments.

Partim de les conclusions de l'anterior procés de treball (*Atributs clau dels casals i espais de gent gran*), en què els diferents tècnics i tècniques i els membres dels òrgans de participació de l'àmbit de gent gran van consensuar els atributs considerats determinants per garantir una oferta de qualitat dels casals i espais de gent gran municipals. Aquests elements són els següents:

- Cal garantir uns estàndards de qualitat bàsics.
- Hi ha d'haver una cartera de serveis única a la ciutat, estable i adaptada.
- Han de ser gestionats participadament amb suport tècnic.
- Els casals, els espais i la resta d'equipaments i serveis del territori han de treballar en xarxa.

- Han de fomentar que els usuaris/àries representin els ciutadans/es del territori.
- Han d'esdevenir punts de dinamització de la gent gran.
- Han de vetllar per la paritat homes/dones en els òrgans de gestió.
- Han de fomentar la implicació de la gent gran.
- Han d'esdevenir punts d'informació per a la gent gran.

2. Marc competencial

El Decret 284/1996, de 23 de juliol, de regulació del Sistema Català de Serveis Socials (epígraf 2.6.1) considera els casals de gent gran “com a altres serveis”, i els defineix com a “centres d'acolliment, esbarjo i convivència per a persones o col·lectius” amb l'objectiu d'aconseguir l'acolliment, esbarjo i la convivència per a la màxima integració social. Les funcions per desenvolupar seran d'informació i acollida, activitats socioculturals de lleure i altres de complementàries, podran ser gestionats pels mateixos usuaris i podran disposar, si escau, de dinamitzador sociocultural o altre personal. Els casals de gent gran, malgrat la manca de concreció legislativa, es consideren prestacions voluntàries dels municipis dins dels serveis socials.

El Decret 222/1996, de 12 de juny, estableix el règim jurídic bàsic dels equipaments cívics del Departament de Benestar Social, i configura els casals com a equipaments destinats a l'acolliment, l'esbarjo i la convivència, i deixa de considerar-los equipaments de serveis socials. El Decret 180/1997, de 22 de juliol, aprova els Estatuts dels casals de gent gran del Departament de Benestar Social i deroga l'epígraf 2.6.1 de l'annex de l'esmentat Decret de regulació del Sistema Català de Serveis Socials.

Per tant, els casals de gent gran són equipaments de promoció social amb serveis de prestació voluntària no subjectes a la regulació dels serveis socials. Actualment no és ni necessari registrar aquests equipaments al Registre d'entitats, serveis i equipaments de la Generalitat, obligat per a tots els serveis previstos pel Sistema Català de Serveis Socials.

L'octubre de l'any 1982 l'Ajuntament de Barcelona va elaborar les primeres Normes generals d'organització i funcionament dels “casals de jubilats”, modificades posteriorment l'any 1987. Actualment alguns dels casals de gent gran encara es regeixen per aquestes normes, avui dia absolutament caduques i obsoletes.

Durant els darrers anys l'Ajuntament ha catalogat aquests serveis com a serveis públics. Això suposa que tots els casals i espais de gent gran municipals han de ser gestionats segons la Llei de la funció pública. Aquest fet implica revisar les actuals fórmules de gestió d'aquests serveis i ajustar-les a la legislació vigent.

Una vegada aprovat el present document, el següent pas serà l'elaboració de les noves Normes reguladores d'organització i funcionament dels casals i espais de gent gran municipals.

3. La gent gran de Barcelona

Numerosos estudios demuestran la relación positiva entre la calidad de vida a partir de los 65 años y el involucramiento con la vida. Este involucramiento consiste concretamente en la interacción física y emocional con el mundo circundante y la dedicación a tareas y actividades que estimulen y ejerciten, tanto los órganos del cuerpo —sentidos, corazón, pulmones, músculos y articulaciones— como las facultades del alma —memoria, entendimiento y voluntad—.

Luis Rojas Marcos

L'any 2005 Barcelona té una població major de 65 anys de 323.568 persones. Diversos estudis i projeccions fets al nostre país permeten avançar la previsible evolució dels propers anys en relació amb l'estructura i el procés d'envelliment de la població. Malgrat que aquest procés estarà fortament condicionat per l'actual estructura de la població i les particulars circumstàncies que pertoquin en cada cas, hi ha alguns aspectes que es poden aplicar de forma genèrica a l'evolució que s'espera que segueixi aquest procés a la nostra ciutat en un futur pròxim.

Així, durant la primera dècada de 2000 és previsible que es produeixi un estancament relatiu en l'increment del nombre absolut de persones grans, però al mateix temps aquest sector de la població experimentarà un envelliment intern notable, amb un fort increment tant en termes absoluts com relatius del nombre de persones d'edat molt avançada.

Cap a la segona dècada s'espera una nova etapa de fort increment de gent gran en arribar a l'edat de la jubilació les generacions que es van veure afectades per l'increment de natalitat que es va produir al nostre país a partir dels anys cinquanta. I amb la generació del *baby boom* és previsible que aquesta etapa s'allargui fins més enllà de l'any 2025.

Durant els últims anys, el procés evolutiu ha experimentat importants canvis en aquest sector de la població. D'una banda, és previsible que en un futur proper les persones jubilades tendeixin a ser cada cop més instruïdes, més urbanes, més qualificades, més informades i, en general, més independents, amb la qual cosa el seu nivell d'exigència —personal i social— augmentarà. Parlem, doncs, d'un col·lectiu de gent gran cada cop més heterogeni pel que fa a actituds i opcions davant la vida, i això ens fa pensar que els casals i els espais de gent gran són una opció vàlida per a alguns però no necessàriament per a tothom.

Un altre tret diferencial que cal tenir en compte és el sobreenvelliment creixent de la població. Tindrem un col·lectiu de persones que disposarà d'un bon nivell de qualitat de vida i de molts anys encara, i que requerirà espais adaptats i específics que atenguin les seves necessitats relacionals i de lleure i alhora respectin els seus bioritmes, sense perdre de vista la prevenció davant de possibles situacions de risc d'exclusió.

Aquests són, doncs, alguns aspectes que cal tenir molt presents a l'hora de dissenyar els programes públics que tenen com a finalitat la promoció social d'aquest sector de la població.

4. Els casals i espais de gent gran de Barcelona

Actualment, a la ciutat de Barcelona conviuen 57 casals i espais de gent gran municipals, 16 casals de gent gran de la Generalitat de Catalunya, 10 clubs de jubilats Sant Jordi de la Fundació Viure i Conviure de la Caixa de Catalunya, 17 espais de gent gran de la Fundació "la Caixa" i un nombre no quantificat de casals parroquials i similars. (Vegeu els mapes de situació següents.)

La ciutat de Barcelona disposa de casals de gent gran municipals des del 1980, per tal de satisfer les necessitats afectives, de relació i amistat, d'autoestima i creativitat, així com de participació activa en la comunitat d'un sector de població creixent. Amb aquests serveis es dona resposta al risc de marginació que pateix la persona gran, en veure que ja no participa de l'element clau d'integració i de socialització que significa el món laboral, tot i que es mantinguin intactes les seves capacitats i necessitats per ser útil i actiu tant a escala personal com social.

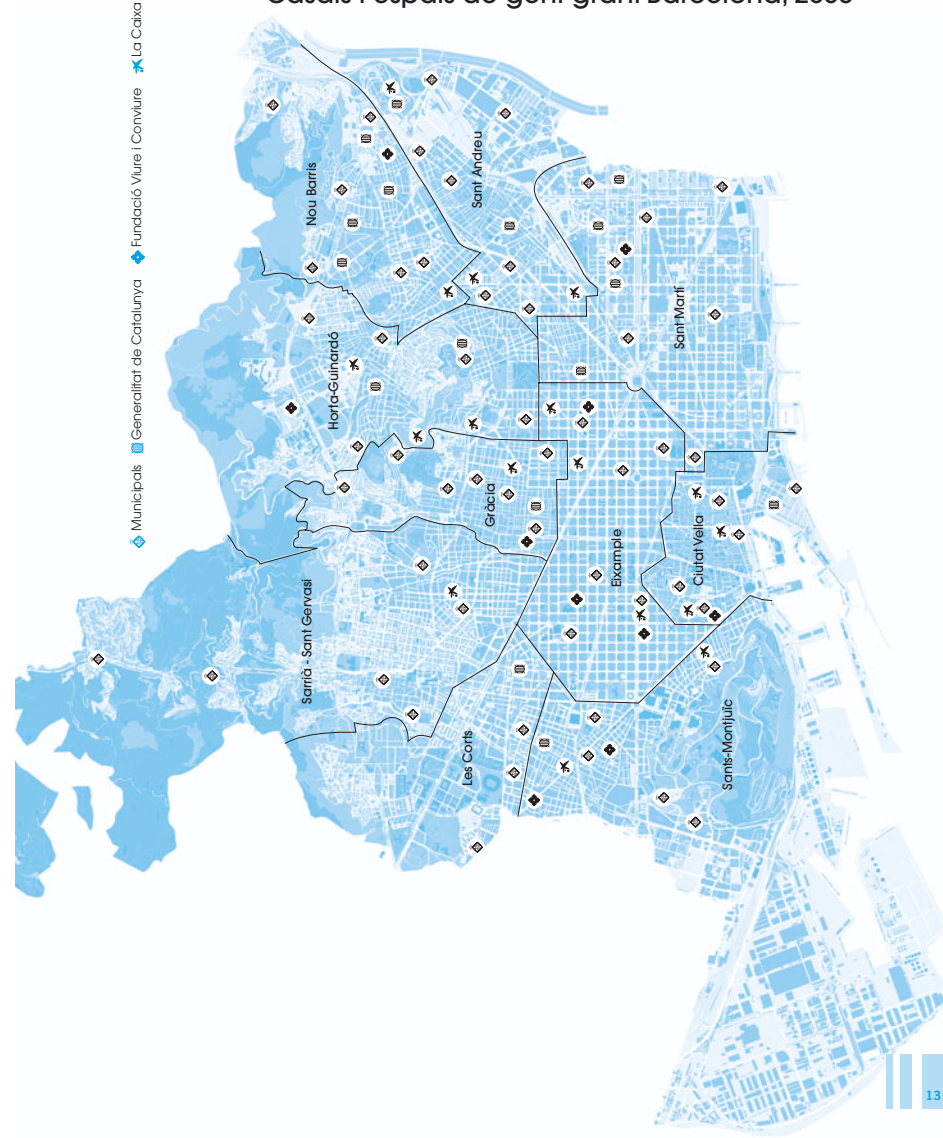
La manca de marc legal competencial ha esdevingut la causa principal de les grans diferències entre cada un dels casals de la ciutat, pel que fa al seu funcionament, als criteris d'accés, al finançament, a la infraestructura o als models d'organització i de gestió. Aquest fet tampoc no ha afavorit gens el desenvolupament de criteris de planificació que relacionin població, indicadors de necessitat i places de serveis de promoció per oferir.

L'increment dels darrers anys d'altres espais de relació com són els centres cívics, els casals de barri, els centres culturals i les biblioteques, pensats per al conjunt de la població, possibiliten actuacions més integrades al territori i, en definitiva, un major enriquiment de la vida col·lectiva. Per tant, sempre que sigui possible, s'haurà d'afavorir l'evolució dels casals de gent gran en el sentit de deixar de ser centres específics per passar a ser serveis integrats en altres equipaments de caire generalista.

En qualsevol cas, després de 25 anys, els casals de gent gran s'han consolidat al llarg del temps. Existeix un marc teòric bàsic i també experiència suficient de gestió i participació dels usuaris/àries que n'assenyala els punts forts i febles per tal de reorientar el model d'intervenció d'aquests serveis.

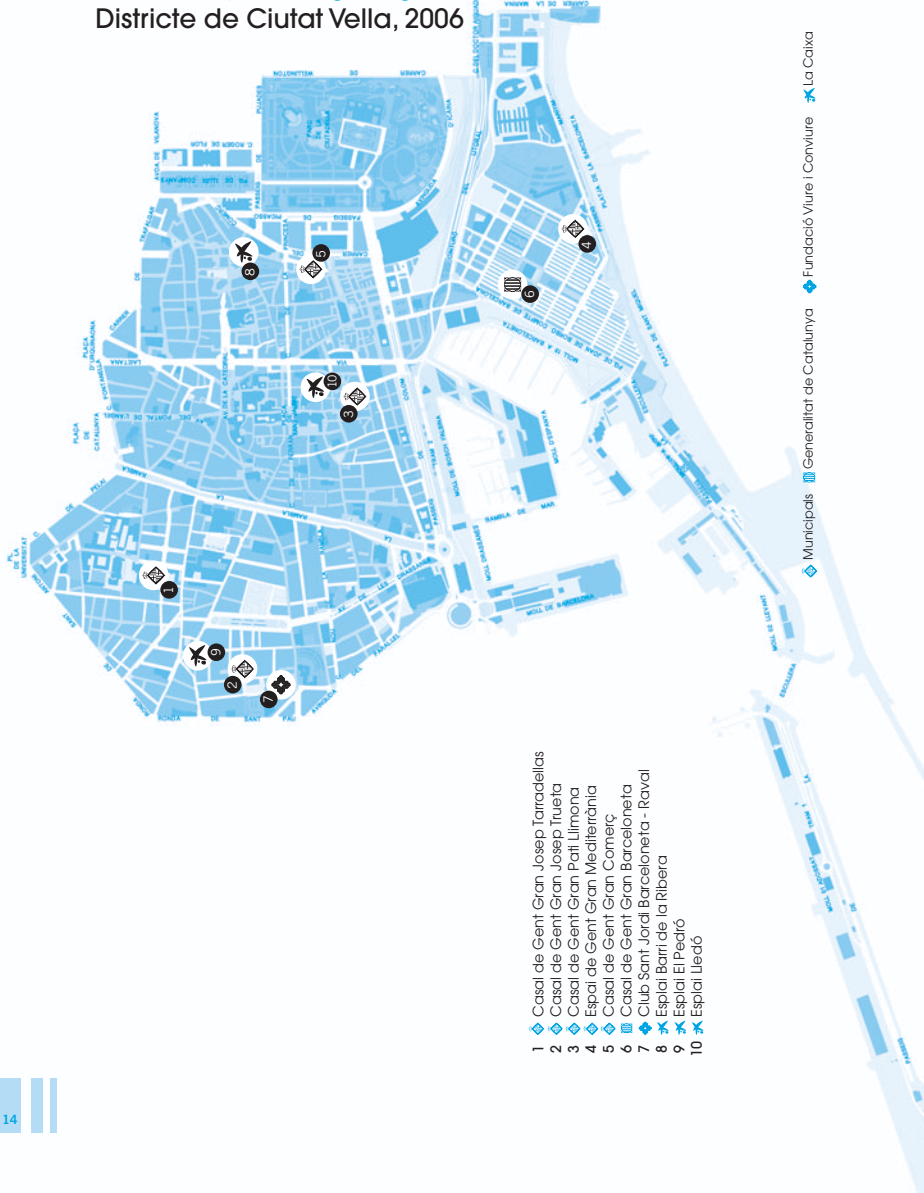
Algunas personas han dedicado su vida a trabajar y ahora no saben qué hacer con su tiempo libre. Hay quienes intentan "enseñarles", pero la televisión gana. En cambio, la generación posterior, juventud del mayo del 68, la que gracias a un retiro prematuro o una reducción de jornada dispone de más tiempo libre, sí cuenta con referentes de ocio: ha disfrutado del turismo, del chalet, la playa, los viajes... Son los que se sienten orgullosos de los cambios sociales a los que contribuyeron en los años 60, los que por el hecho de haber sido ya adultos cuando la cultura joven apareció por primera vez no ven un salto de edad importante entre ellos y sus hijos. La sociedad los llama viejos a su pesar.
Manuel Alfaro, profesor de Marketing d'ESADE. *La Vanguardia*, abril de 2005.

Casals i espais de gent gran. Barcelona, 2006

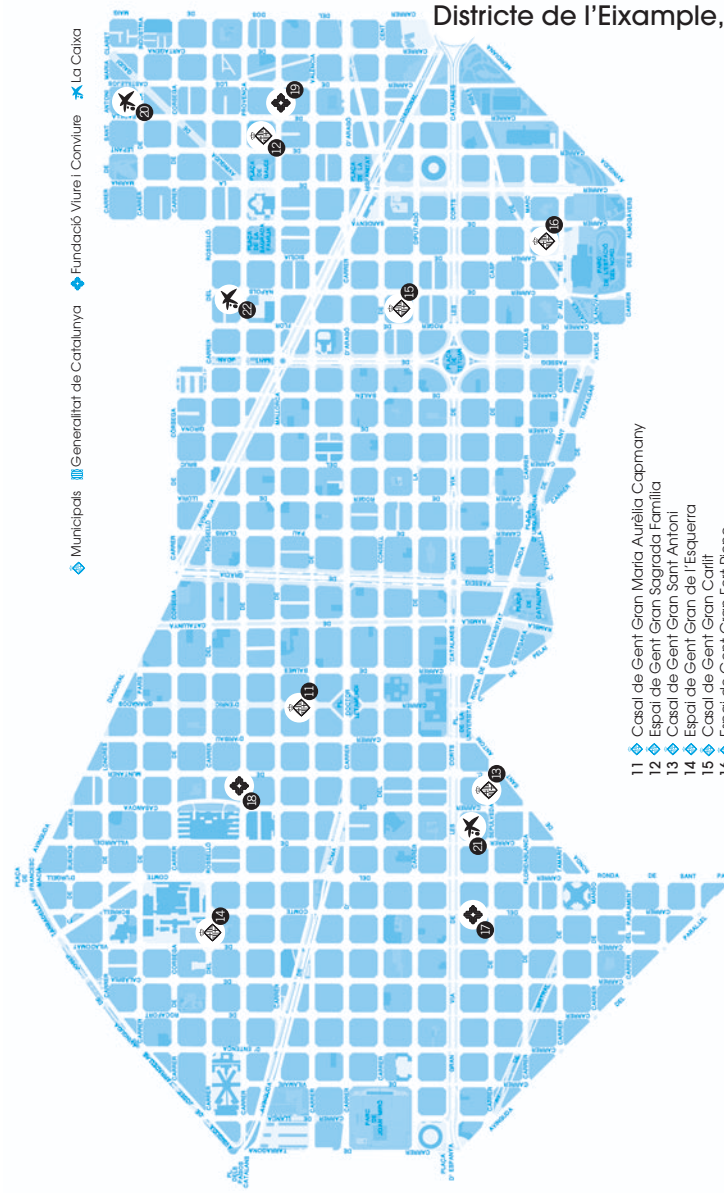
Casals i espais de gent gran. Districte de Ciutat Vella, 2006

- 1 ◆ Casal de Gent Gran Josep Tarradellas
- 2 ◆ Casal de Gent Gran Josep Trueta
- 3 ◆ Casal de Gent Gran Pati Llimona
- 4 ◆ Espai de Gent Gran Mediterrània
- 5 ◆ Casal de Gent Gran Comerç
- 6 ◆ Casal de Gent Gran Barceloneta
- 7 ◆ Club Sant Jordi Barceloneta - Rovai
- 8 ◆ Espai Barris de la Ribera
- 9 ◆ Espai El Pedró
- 10 ◆ Espai Lluçó

◆ Municipals   ■ Generalitat de Catalunya   ◆ Fundació Viure i Convivre   ✈ La Caixa

Casals i espais de gent gran. Districte de l'Eixample, 2006

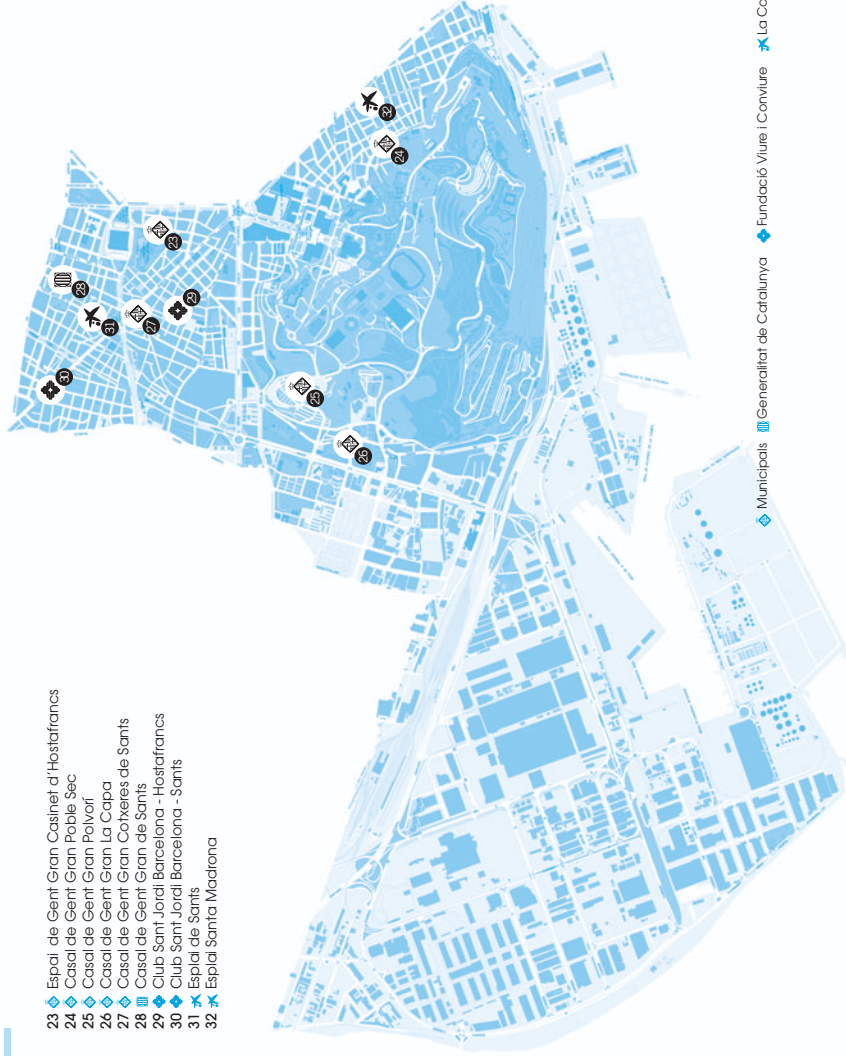

- 11 ◆ Casal de Gent Gran Maria Aurèlia Capmany
- 12 ◆ Espai de Gent Gran Sagrada Família
- 13 ◆ Casal de Gent Gran Sant Antoni
- 14 ◆ Espai de Gent Gran de l'Esquerra
- 15 ◆ Casal de Gent Gran Carif
- 16 ◆ Espai de Gent Gran Fort Plenc
- 17 ◆ Club Sant Jordi Barcelona - Borrell
- 18 ◆ Club Sant Jordi Barcelona - Provença
- 19 ◆ Club Sant Jordi Barcelona - Sagrada Família
- 20 ◆ Espai Gaudí
- 21 ◆ Espai Sant Antoni
- 22 ◆ Espai Sagrada Família

◆ Municipals   ■ Generalitat de Catalunya   ◆ Fundació Viure i Convivre   ✈ La Caixa

Casals i espais de gent gran. Districte de Sants-Montjuïc, 2006

- 23 ◆ Espai de Gent Gran Casinet d'Hostafrancs
- 24 ◆ Casal de Gent Gran Poble Sec
- 25 ◆ Casal de Gent Gran Polvorós
- 26 ◆ Casal de Gent Gran La Capa
- 27 ◆ Casal de Gent Gran Canxes de Sants
- 28 ◆ Casal de Gent Gran de Sants
- 29 ◆ Club Sant Jordi Barcelona - Hostafrancs
- 30 ◆ Club Sant Jordi Barcelona - Sants
- 31 ◆ Espai de Sants
- 32 ◆ Espai Santa Madrona

◆ Municipals ■ Generalitat de Catalunya ◆ Fundació Viure i Convivre ✈ La Caixa

Casals i espais de gent gran. Districte de les Corts, 2006

- 33 ◆ Casal de Gent Gran Joan Oliver - Pere Quart
- 34 ◆ Casal de Gent Gran Can Novell
(antic casal Les Corts del c./Mestreter)
- 35 ◆ Casal de Gent Gran Sant Ramon
- 36 ◆ Casal de Gent Gran de Les Corts

◆ Municipals ■ Generalitat de Catalunya ◆ Fundació Viure i Convivre ✈ La Caixa

Casals i espais de gent gran. Districte de Sarrià - Sant Gervasi, 2006

- 37 Casal de Gent Gran Can Fàbregas
- 38 Espai de Gent Gran de les Planes
- 39 Espai de Gent Gran de Sarrià
- 40 Espai de Gent Gran de Vallvidrera
- 41 Espai de Gent Gran ASOCULCA
- 42 Casal de Gent Gran Can Castelló
- 43 Espai Bonanova

 Municipals Generalitat de Catalunya Fundació Viure i Convivure La Caixa

- 44 Casal de Gent Gran Montmany
- 45 Espai de Gent Gran La Sedeta
- 46 Casal de Gent Gran Penitents
- 47 Casal de Gent Gran Gràcia
- 48 Espai de Gent Gran La Miranda
- 49 Espai de Gent Gran Pau Casals de Gràcia
- 50 Casal de Gent Gran El Coll
- 51 Casal de Gent Gran de Gràcia
- 52 Club Sant Jordi Barcelona - Gràcia
- 53 Espai Sant Lluís

 Municipals Generalitat de Catalunya Fundació Viure i Convivure La Caixa

Casals i espais de gent gran. Districte de Gràcia, 2006

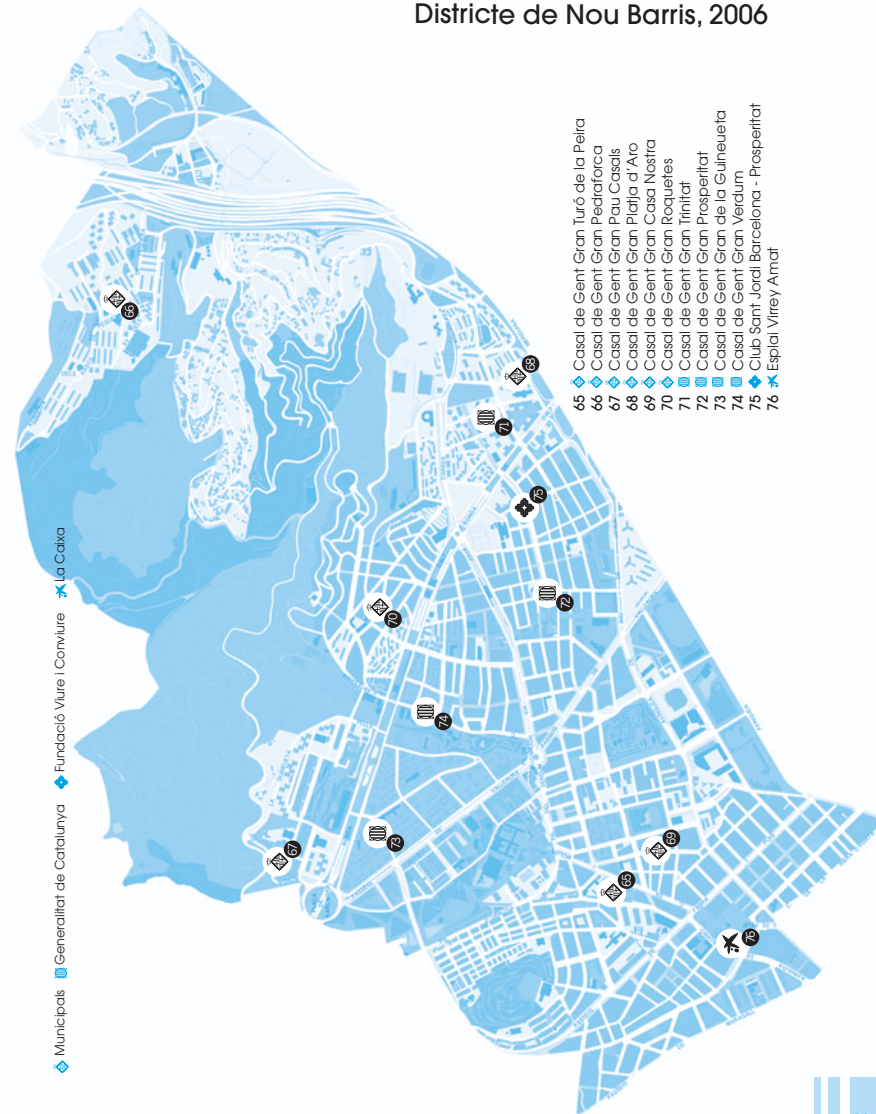
Casals i espais de gent gran. Districte d'Horta-Guinardó, 2006

- 54 ◆ Casal del Baix Guinardó
- 55 ◆ Espai de Gent Gran d'Horta
- 56 ◆ Casal de Gent Gran Canigó
- 57 ◆ Casal de Gent Gran Taxonera
- 58 ◆ Casal de Gent Gran Parc del Guinardó
- 59 ◆ Casal de Gent Gran d'Horta
- 60 ◆ Casal de Gent Gran d'Horta (2)
- 61 ◆ Club Sant Jordi Barcelona - Montbau
- 62 ✈ Espai Sanllehy
- 63 ✈ Espai Dante
- 64 ✈ Espai El Carmel

◆ Municipals ■ Generalitat de Catalunya ◆ Fundació Viure i Convivre ✈ La Caixa

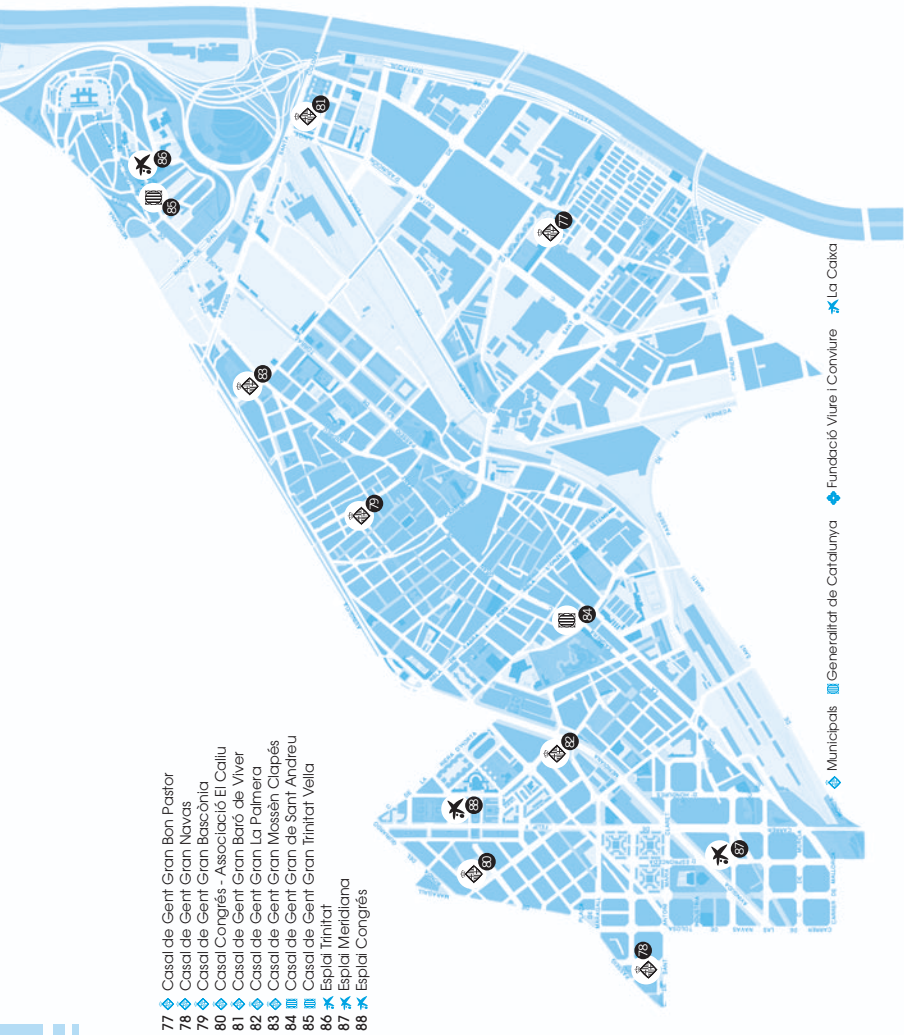
Casals i espais de gent gran. Districte de Nou Barris, 2006

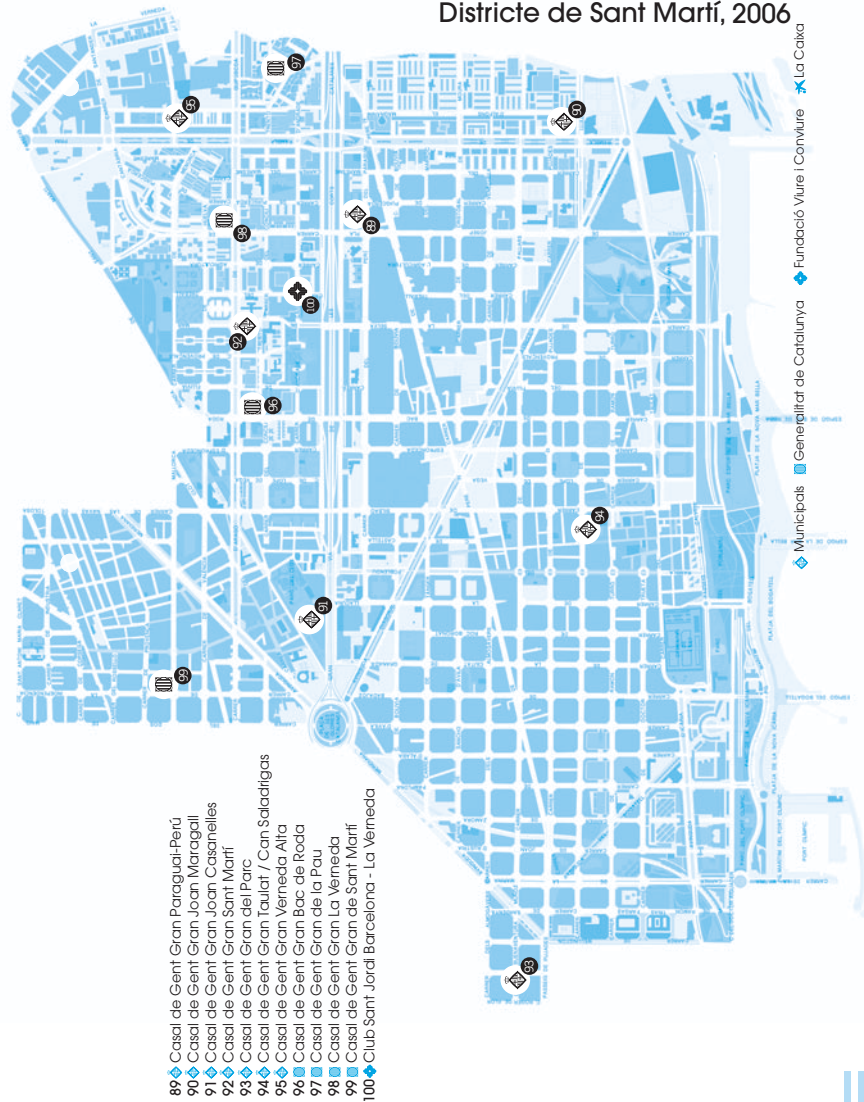
- 65 ◆ Casal de Gent Gran Turó de la Peira
- 66 ◆ Casal de Gent Gran Pedrafarça
- 67 ◆ Casal de Gent Gran Pau Casals
- 68 ◆ Casal de Gent Gran Plaia d'Aro
- 69 ◆ Casal de Gent Gran Casa Nostra
- 70 ◆ Casal de Gent Gran Roquetes
- 71 ◆ Casal de Gent Gran Trinitat
- 72 ◆ Casal de Gent Gran Prosperitat
- 73 ◆ Casal de Gent Gran de la Guineueta
- 74 ◆ Casal de Gent Gran Verdum
- 75 ◆ Club Sant Jordi Barcelona - Prosperitat
- 76 ✈ Espai Vinçey Amat

◆ Municipals ■ Generalitat de Catalunya ◆ Fundació Viure i Convivre ✈ La Caixa

Casals i espais de gent gran. Districte de Sant Andreu, 2006

Casals i espais de gent gran. Districte de Sant Martí, 2006

5. Eixos vertebradors del pla de millora

Els eixos vertebradors del nou model de casals i espais de gent gran són:

- **Servei públic social i d'àmbit local.** Considerem els casals i espais de gent gran com a serveis públics fonamentals per a la cobertura de les necessitats bàsiques de relació, d'afecte i de sentit de pertinença de la gent gran a una comunitat. I com a tals hauran de complir els requisits i criteris establerts pels òrgans de govern municipals i la Llei de la funció pública.
- **Potenciació de les xarxes informals.** Casals dinàmics impulsors i dinamitzadors de les xarxes informals de suport a les persones grans formades per cuidadors, amics, veïns i voluntaris.
- **Inclusió social.** Estimular l'ús normalitzat d'espais, esdeveniments i serveis oberts a tota la ciutadania.
- **Accessibilitat.** Garantir l'accés universal de totes les persones, tot adequant els horaris dels serveis a les necessitats, eliminant barreres arquitectòniques i adequant els preus dels serveis a les possibilitats dels ciutadans i ciutadanes.
- **Coresponsabilització.** Estimular la participació activa i la coresponsabilització en la gestió i l'activitat del Casal suposa una major implicació dels usuaris en el bon funcionament del servei. El casal ha de ser un servei sentit i estimat per tots aquells que l'utilitzen. Tenir uns horaris que cal respectar, unes obligacions, uns temes en què pensar i unes responsabilitats per assumir contribueix a sentir-se protagonista i membre d'un projecte comú.
- **Optimització de recursos.** Afavorir la utilització polivalent dels espais, millorar la gestió dels serveis per tal que sigui més clara i senzilla i potenciar el treball en xarxa per tal de compartir la informació de recursos, coordinar productes o serveis i/o implementar propostes conjuntes, són elements indispensables en el disseny del nou model.
- **Respecte a les diferències culturals i/o religioses i/o polítiques.**
- **Coordinació de les diferents xarxes d'atenció.** La promoció social treballa en estreta col·laboració amb l'atenció social i en xarxa amb els serveis d'altres camps de salut, cultura, educació, habitatge, transport, seguretat ciutadana, lleure, etc., tant pública com privada. I les seves activitats i intervencions es programen a partir de la cooperació i l'establiment d'acords, entenent que totes les xarxes desenvolupen metodologies de prevenció primària que incideixen en els mateixos usuaris i usuaris. Els casals hauran de coordinar-se i col·laborar amb altres equipaments o institucions que operen en el mateix àmbit d'influència.

La tercera edad es un concepto difuso, influenciado por diversos factores: edad, salud, situación familiar, situación laboral y poder adquisitivo.

Manuel Alfaro, professor de Màrqueting d'ESADE. *La Vanguardia*, abril de 2005.

6. Els casals i espais de gent gran municipals

L'Ajuntament de Barcelona disposa d'una xarxa d'equipaments de promoció social per a la gent gran distribuïda per tot el territori que conformen els deu districtes, de tres tipologies diferents:

- A. Espais de gent gran** ubicats en el si d'altres equipaments de caire generalista, que disposen d'un sol espai d'ús exclusiu però que comparteixen amb la resta de serveis i espais de l'edifici.
- B. Casals de gent gran ubicats en el si d'altres equipaments de caire generalista**, que disposen d'espais i infraestructura pròpia d'ús principal per a la gent gran i que es gestionen de manera independent a la resta de l'equipament, amb el qual poden compartir altres serveis.
- C. Casals de gent gran** que disposen d'un edifici i infraestructura propis, independents i d'ús exclusiu.

El fet que un casal de gent gran s'ubiqui en el si d'un altre equipament de caràcter generalista per a tota la població té inconvenients i avantatges.

Inconvenients propis de la convivència de diferents col·lectius (infants, joves, adults o persones grans) amb necessitats i ritmes diferents que de vegades són motiu de conflicte. La convivència requereix un major esforç de disseny, de previsió, de mediació i de concreció dels serveis a prestar per part de l'Administració.

Però també té avantatges importants, ja que la convivència afavoreix sinergies positives per a tots els serveis i impedeix dinàmiques endogàmiques. Alhora s'optimitzen recursos de personal (de vigilància i informació), recursos infraestructurals (equips de so, llums, mobiliari...) i optimització d'espais escassos i altament costosos per a l'Administració pública.

La convivència obliga a la recerca de fórmules que facilitin la comunicació, l'intercanvi, la comprensió, la solidaritat i, en definitiva, l'entesa per assolir un interès general. Per tant, sempre que sigui possible –insistim-hi– s'haurà d'afavorir l'evolució dels casals de gent gran en el sentit de deixar de ser centres específics per ser serveis integrats en altres equipaments de caire generalista.

La edad de jubilación *de facto* se ha adelantado para muchos algunos años. Uno de cada cuatro hombres ya no es considerado población activa a los cincuenta y ocho años —hace veinte años era uno de cada diez—. A las mujeres las retiraron mucho antes y al acercarse a los sesenta años, sólo una de cada cinco realiza un trabajo remunerado.
Josep M. Riera, 1999

7. Missió

Els casals i espais de gent gran són serveis públics municipals adreçats a la gent gran que tenen per objecte afavorir la plena integració social de les persones grans, la prevenció de situacions d'aïllament social, el foment de la relació i la promoció de la participació activa en la vida de la comunitat. La finalitat dels casals i espais és la d'oferir un espai de relació i d'intercanvi, un lloc on formar-se, un punt de trobada on poder tenir i mantenir bones relacions i compartir interessos diversos, un espai solidari amb els altres i amb l'entorn, coneixedor i part activa del que passa dins i fora de la vida de l'equipament i amb capacitat d'adaptació a les noves realitats.

8. Funcions

Els casals i espais de gent gran, en atendre els interessos i les necessitats de cada territori, duran a terme les funcions següents:

1. Informació, assessorament i consulta de serveis i activitats per a la gent gran.
2. Promoció d'activitats de dinamització social i cultural, de promoció d'hàbits saludables i de benestar social, de formació permanent i de lleure.
3. Suport a les iniciatives individuals i col·lectives de la gent gran, tot fomentant l'associacionisme de la gent gran.
4. Foment de la participació activa i del protagonisme ciutadà. El casal i l'espai com a dinamitzadors del territori i la ciutat.
5. Afavoriment i potenciació de l'intercanvi intergeneracional.
6. Foment de pràctiques solidàries, de voluntariat i bon veïnatge.

9. Destinataris

Els casals i espais de gent gran municipals són equipaments públics destinats a les persones grans de 60 anys o més i a les persones en procés d'afrontar una nova etapa de la vida com és la de la jubilació.

Atesa la normativa vigent referent a l'edat de jubilació dels ciutadans i ciutadanes de Catalunya, la realitat de les polítiques de prejubilacions dels darrers anys i els eixos d'intervenció dels casals i espais de gent gran municipals, es determinen els destinataris següents:

- Persones de 60 anys o més residents a la ciutat de Barcelona i les seves parelles encara que no compleixin el requisit de l'edat.
- Persones de 55 anys o més, prejubilades o en procés de prejubilació, residents a la ciutat de Barcelona, i les seves parelles encara que no compleixin el requisit d'edat.

El casal o espai restarà obert a altres col·lectius d'edats diferents sempre que estiguin vinculats a projectes, iniciatives i accions impulsades des dels casals o espais. L'accés, però, no els donarà dret a ser socis/sòcies usuaris/àries d'aquests serveis.

10. Criteris d'accés

Per accedir als casals i espais de gent gran municipals caldrà que els interessats s'inscriuïn a qualsevol casal o espai de la ciutat que els interessen, independentment del districte de residència. Tota persona inscrita obtindrà un carnet de soci usuari de casals i espais municipals. No hi haurà límit en el nombre d'usuaris/àries inscrits a cada casal o espai. Un mateix usuari/ària no podrà inscriure's en dos casals diferents.

El carnet de soci permetrà l'accés a les activitats i serveis que s'ofereixin en el conjunt de la xarxa de casals i espais municipals. Els socis/sòcies usuaris només podran formar part dels òrgans de participació i de gestió del casal o espai on s'hagin inscrit. Per formar part dels òrgans de gestió d'un altre equipament caldrà sol·licitar explícitament la baixa de l'anterior casal i inscriure's en el nou.

L'Ajuntament de Barcelona crearà una xarxa única de casals amb suport informàtic, i facilitarà les eines (lector de codi de barres inclòs) per actualitzar la base de dades dels socis i sòcies usuaris còmodament. L'actualització de les dades dels socis serà automàtica, i donarà de baixa els membres de la xarxa que no hagin participat a cap activitat durant els darrers 12 mesos. Cada equipament tindrà accés només a les dades dels seus socis i sòcies usuaris. Aquesta base de dades es declararà i restarà subjecta a la legislació vigent en matèria de protecció de dades.

Per obtenir per primer cop el carnet de soci usuari d'un casal o espai de gent gran municipal caldrà complementar el full d'inscripció, on constaran les dades bàsiques que informaran l'usuari de la legislació vigent en matèria de protecció de dades. El carnet de soci usuari facilitarà la participació en les activitats i la utilització dels espais i serveis de la xarxa de casals, i no tindrà cap valor ni de propietat ni d'antiguitat.

La limitació d'accés a les activitats vindrà determinada per les places ofertes o per l'aforament de l'espai. L'Ajuntament de Barcelona ha elaborat un document on estableix els estàndards infraestructurals d'aquests serveis. El Reglament Intern de cada casal o espai, que haurà d'aprovar el Consell de Districte, regularà com es prioritzarà l'accés a certes activitats en cas d'excés de demanda.

En el cas que la gestió del casal vagi a càrrec d'una entitat o associació, la inscripció al casal o espai no obliga a fer-se soci de l'associació gestora.

La jubilación a una edad fija es irracional porque todos sabemos que hay señores que son tontos e inútiles a los veinte años y señores que son muy eficaces a los ochenta y dos.

José Luis Sampedro

11. Horari d'obertura

L'Ajuntament de Barcelona garantirà l'obertura de tots els casals i espais municipals com a mínim 37,5 h setmanals, distribuïdes de dilluns a diumenge en horari de matí i tarda. La distribució de l'horari d'obertura es concretarà en funció de les necessitats i la realitat de cada territori, i serà el Consell del Districte qui aprovarà l'horari i els dies d'obertura definitius.

12. Ús del servei fora de l'horari d'obertura

L'Ajuntament de Barcelona articularà els mecanismes necessaris per tal de cedir l'ús del casal o espai de manera gratuïta a les entitats del territori i/o als socis i sòcies usuaris del servei per dur a terme les activitats culturals, cíviques o socials, sempre que no siguin contràries a la missió definida, fora dels horaris d'obertura. Els òrgans de gestió del casal o espai podran demanar a les entitats que facin un ús social de l'espai contraprestacions que reverteixin en el conjunt dels usuaris i usuàries.

Tal cessió suposarà l'acceptació de les condicions preestablertes en tots els casals per garantir l'ús adequat de les instal·lacions, les normes de convivència i bon veïnatge, així com la correcta actuació per a l'evacuació dels assistents en cas d'emergències. Qualsevol altra condició haurà de ser prevista per l'òrgan de gestió del casal o espai i acceptada pel Consell del Districte.

Les demandes d'ús fora d'horari s'hauran de sol·licitar per escrit amb antelació, seguint el protocol de cessió. S'hi faran constar el nom i els cognoms de l'entitat i el NIF, el nom de la persona que es responsabilitza de l'acte i el NIF, els telèfons de contacte, la descripció de l'activitat o de l'acte que s'hi organitzarà, els espais que es requereixen, la infraestructura i el mobiliari necessaris, la previsió del nombre de persones assistents i les dates i els horaris de desenvolupament de les activitats.

Les empreses que vulguin fer ús de l'equipament fora d'horaris hauran d'abonar les taxes públiques de lloguer d'espai estipulades a tal efecte en el Consell del Districte.

L'autorització o no dels espais i la infraestructura dels casals i espais fora d'horari correspondrà al Consell del Districte a proposta de l'òrgan gestor de l'equipament, que valorarà l'interès general de l'activitat que s'hi hagi de desenvolupar i la seva viabilitat.

13. Quota d'inscripció

La inscripció als casals i espais de gent gran municipals serà gratuïta.

Les quotes de copagament de les activitats tindran en compte la tinença o no de la Targeta Rosa.

1. Persones que disposin de Targeta Rosa en la modalitat gratuïta.
2. Persones que disposin de Targeta Rosa en la modalitat reduïda.
3. Persones sense Targeta Rosa.

La proposta de preus dels serveis bàsics dels casals i espais serà objecte de coordinació a escala de ciutat i l'aprovaran cada un dels consells de districte. Sempre que sigui possible s'aplicaran tarifes diferenciades en funció de la disponibilitat de la Targeta Rosa. Per accedir als espais de lliure accés no caldrà inscriure's al Casal o Espai. La persona gran que s'atansa per primera vegada al casal o espai tindrà lliure accés. Serà en la mesura que l'oferta sigui atractiva quan optarà per inscriure-s'hi.

Les persones que no siguin socis/sòcies usuaris de la xarxa de casals municipals perquè no compleixin els requisits d'edat podran participar en les activitats programades sempre que hi hagi places disponibles que no hagin utilitzat els socis/sòcies. El preu públic establert per a aquestes persones serà el d'activitats similars efectuades en altres serveis públics del territori (per exemple: centres cívics, biblioteques...). En qualsevol cas, serà el Consell del Districte qui aprovarà, a proposta de l'òrgan gestor del casal o espai de gent gran, la tarifa de preus de les activitats per a persones no sòcies usuàries.

La senilitat, igual que les fases precedents, no ha de ser viscuda amb l'enyor dels privilegis i dels avantatges perduts amb el pas dels anys. La vida segueix un curs ben precís, enriqueix cada edat amb qualitats pròpies.

Rita Levi Montalcini. Neuropsiquiatra. *L'as de la màniga*

14. Cartera de serveis

La cartera de serveis bàsica dels casals i espais municipals està orientada a l'àmbit de la promoció social de la gent gran i deixa les actuacions assistencials a l'àmbit de l'atenció competent.

D'acord amb l'esmentat en el punt anterior, hi haurà serveis gratuïts i/o serveis de copagament.

Para la sociedad de nuestros abuelos, las relaciones de parentesco eran prácticamente el único vínculo para cubrir necesidades vitales de cariño, intimidad y compañía. Los amigos eran para la época de adolescencia y juventud, y luego se perdían por la trayectoria familiar de cada uno. Hoy en día los amigos y amigas son un soporte esencial para nuestro bienestar.

Josep Maria Riera. *Mayores de edad*

14.1 Punt d'informació de serveis i activitats per a la gent gran

Considerem la informació com un dels instruments clau per a la prevenció de situacions d'aïllament, soledat i exclusió. El punt d'informació no soluciona problemes, però dóna alternatives i seguretat a les persones grans. En els temps de les tecnologies de la informació una de les dificultats amb què es troba la gent gran és la d'ordenar aquesta informació i destriar la que és realment vàlida i respon als seus interessos.

El punt d'informació haurà d'establir i dissenyar estratègies per tal que la informació arribi a tots els usuaris (edició de la revista del casal o espai, cartellera d'informació, edició de l'agenda mensual d'activitats, actualització de *mailings*), un repte actual de moltes organitzacions, i haurà d'esdevenir el centre neuràlgic del casal o espai.

Un altre objectiu serà l'impuls i establiment d'una xarxa de casals i espais, entenent que el tot és més que la suma de cadascun dels casals i espais. La xarxa haurà de permetre divulgar les iniciatives de la resta d'equipaments, incorporar-ne de noves, intercanviar experiències, optimitzar recursos i generar iniciatives conjuntes més enriquidores. Participar en la xarxa és un canvi de "cultura participativa", de manera de fer, però també una necessitat d'inversió tecnològica. El punt d'informació

hauria de ser el punt d'accés a l'espai virtual de connexió i relació entre tots els casals i espais, tant de la gent gran de Barcelona com de fora. Per això caldrà dotar totes les instal·lacions d'equips informàtics en xarxa i de persones que la mantinguin i n'administrin la informació.

El punt d'informació haurà de facilitar:

- L'acollida de les persones grans que s'atansen per primer cop al casal o espai, i orientació, en funció de les seves necessitats i interessos, cap als serveis corresponents.
- Informació del funcionament del servei i de totes les seves activitats.
- Informació de les activitats dels serveis del territori.
- Informació dels serveis socials públics d'atenció a les persones grans.
- Informació de les activitats de la resta de casals o espais del districte i les més destacades de la resta de casals o espais de la ciutat .
- Informació de l'oferta cultural, de formació, de lleure i d'altres d'interès per a la gent gran de la ciutat.
- Registre de les iniciatives plantejades pels socis i sòcies usuaris, recull dels seus interessos i suggeriments. Espai on incorporar noves propostes i aportacions.
- Divulgar les iniciatives d'interès general.
- Divulgar convocatòries de reunions, assemblees, acords establerts en els òrgans de participació i gestió.
- Registre diari d'activitat del servei.
- La inscripció de nous socis i sòcies usuaris i la confecció de carnets.
- L'atenció i informació telefònica.
- Les funcions de secretaria del servei (correspondència, correus electrònics, encàrrecs, trameses de correspondència, inscripcions de socis i sòcies usuaris, inscripcions d'activitats, arxiu, manteniment de la xarxa...).

Se ha comprobado que las personas mayores que conservan activa la mente y se esfuerzan en aprender cosas nuevas y mantenerse al día, experimentan una vejez más gratificante. En este sentido, el ordenador, como instrumento de información, de comunicación y de estímulo mental, ofrece grandes posibilidades.

Luis Rojas Marcos. *Aprender a vivir*

14.2 Programa d'activitats

El programa d'activitats és un servei orientat per la cobertura de necessitats com són les d'afecte, relació i amistat, formació, autoestima, creativitat, implicació de les persones grans en l'esfera col·lectiva dels seus propis barris i del conjunt de la ciutat.

El programa d'activitats ha d'acomplir les característiques següents:

- Aplegar la diversitat d'interessos del col·lectiu de gent gran, despertar noves inquietuds i sobretot permetre la creació d'espais relacionals, d'intercanvi, solidaritat i ajuda mútua.
- Potenciar tant la programació d'activitats en el si de l'equipament com fora. Ha d'afavorir la participació activa dels socis i sòcies usuaris en les activitats organitzades per altres entitats o institucions, tant del territori com de la ciutat, tot optimitzant els recursos disponibles i vinculant les persones grans amb el seu entorn.
- Promoure activitats intergeneracionals que permetin un intercanvi, el coneixement mutu i trencar estereotips.
- Fomentar la participació dels mateixos usuaris i usuàries en la programació i l'organització de les activitats, així com en els òrgans de participació i gestió tant en el si del casal o espai com fora d'aquest.
- Impulsar i afavorir el treball en xarxa entre la resta de casals o espais del territori més proper.

El programa d'activitats incidirà en tres eixos:

1. Activitats de foment d'hàbits saludables i benestar social.
2. Activitats de formació permanent.
3. Activitats lúdiques i de lleure.

1. Activitats de foment d'hàbits saludables i benestar social

Els casals i espais de gent gran han de treballar pel manteniment i l'afavoriment d'hàbits saludables per tal de fomentar la plena autonomia funcional de les persones grans i la promoció d'activitats que els permetin incrementar el seu benestar social. Per assolir els objectius caldrà una estreta coordinació i col·laboració amb els programes de promoció de la salut de l'àmbit sanitari i de la promoció de l'esport. No es programaran activitats amb finalitats o usos terapèutics.

Algunes de les activitats previstes seran:

- **Tallers de la memòria d'inici i continuació.** La pèrdua de memòria és una de les preocupacions i alhora la causa de majors trastorns per afrontar la quotidianitat. L'aprenentatge de tècniques per exercitar la memòria són molt útils per mantenir les capacitats cognitives de les persones grans.
- **Cursos i tallers** de ioga, tai-txi, relaxació, reflexologia podal, aromateràpia, risoteràpia, remeis casolans, cuina sana, cuina per a hipertensos, higiene postural..., i d'altres que persegueixen els mateixos objectius.
- **Tallers de gimnàstica dolça o de manteniment**, en coordinació amb les entitats esportives i/o equipaments esportius que garanteixin una política de preus ajustats i d'horaris.
- **Conferències, seminaris, jornades, cinefòrums, divulgació de campanyes** de prevenció i promoció de la salut, de prevenció de riscos a la llar, d'informació sobre com fer més rendibles els estalvis i béns disponibles guardats en previsió de necessitats, d'informació sobre aspectes jurídics d'interès per a les persones grans (testaments, vitalicis...), campanyes d'informació sobre hàbits alimentaris, debats sobre les relacions de parella, l'amistat, la família i en general d'aspectes relacionats amb la prevenció de la solitud, així com altres activitats, hauran de ser una constant en les programacions dels casals i espais.
- **Sortides de caràcter divulgatiu d'aspectes de promoció de la salut:** passejades en grup en entorns naturals per fer exercici físic i mantenir-se en forma i alhora fomentar la relació personal entre els participants, visites a exposicions de promoció de la salut, pràctiques de termalisme en grup, excursions a paratges naturals d'interès...
- **Altres activitats de foment d'hàbits saludables i de benestar social.**

Les xacres de la vellesa no són problemes de salut, sinó avaries del motor que mou l'organisme. Estar informats sobre la diferència d'una ciàtica amb un càncer d'ossos, de la arítmia provocada per l'esforç de córrer darrere l'autobús amb una angina de pit o una taquicàrdia, per exemple, permet evitar el pànic al llindar de la vellesa, que és propensa a la hipocondria.

Teresa Pàmies. *L'aventura d'envellir*. (Escrit a l'edat de 82 anys.)

2. Activitats de formació permanent

Per a la major part de les persones grans d'avui en dia, la formació ha estat supeditada a les necessitats productives i laborals (obtenció de titulació per accedir al mercat laboral). Amb la jubilació s'inicia una etapa per explorar i aprofundir en altres temes d'interès i estimulants per assolir una vida rica i plena.

Els casals i espais de gent gran estimularan la formació permanent de les persones grans optimitzant els recursos existents al territori: activitats a biblioteques, centres cívics, universitats, escoles d'adults, universitat a distància, museus, associacions, col·legis professionals i d'altres. Alhora programarà activitats que complementaran l'oferta externa en el si de l'equipament:

- **Cursos i tallers** d'idiomes, història de la música, utilització d'instruments musicals, astrologia, botànica, viticultura i enologia, horticultura, decoració, bricolatge, art, història contemporània, escriptura creativa, informàtica, fotografia, fotografia digital, història del cinema, economia aplicada, les borses econòmiques i el seu funcionament, sobre política de cooperació internacional, civilitzacions antigues, i moltes matèries més.
- **Conferències i jornades** de temes d'interès general.
- **Sortides culturals, visites guiades a museus, exposicions, parcs, edificis singulars i indrets de la ciutat, recorreguts històrics, participació en grup en conferències fora del casal, i moltes altres activitats.** Totes elles activitats que es podran portar a terme amb altres participants per tal de fomentar alhora dinàmiques relacionals.
- **Altres activitats de formació permanent.**

L'Ajuntament de Barcelona establirà els acords i convenis necessaris per tal de potenciar l'ampliació de les aules d'extensió universitària i de difusió cultural a tot el territori de la ciutat. Les aules d'extensió universitària i de difusió cultural promogudes per associacions de persones grans tenen per objecte aproximar la cultura i la ciència als territoris, amb l'apadrinament i la supervisió dels continguts teòrics per professionals de diferents universitats catalanes.

El professor Aranguren establí una subtil diferència entre memòria com a facultat mental i la memòria del cor, capaç de recordar els afectes i sentiments de la vida passada, aquells importants i decisius que configuren la personalitat. Els records del cor són més importants que la memòria inerta.

Carlos Gurméndez. Article sobre *Elogio a la senectud*, d'Aranguren

3. Activitats lúdiques i de lleure

- **Cursos i tallers** de pintura i dibuix, ceràmica, marqueteria, restauració de mobles, marqueteria i modelisme, escultura, estampació de roba, joieria, balls de saló, *country*, *swing*, tango, balls llatins, ball popular, cant coral, dansa oriental, dansa africana, brodats, puntes de coixí, tapissos i moltes altres temàtiques.
- **Celebracions del calendari festiu**: Carnestoltes, la Castanyada, Sant Jordi, Nadal, i altres celebracions són ideals per a l'organització de festes i activitats lúdiques i de lleure.
- **Organització de celebracions i festes de caràcter lúdic**. Festa del voluntariat, celebració de Jocs Florals, festa del soci/sòcia, Festa de la Primavera de la Gent Gran i d'altres.
- **Viatges, excursions i turisme en grup**. No només existeix l'oferta de l'IMERSO. L'organització d'activitats turístiques en grup permet abaratir costos i adequar l'oferta turística als interessos dels participants. Els casals i espais no són agències de viatges, però sí que poden promoure viatges i altres activitats turístiques organitzades per entitats professionals que s'adeqüin als preus i destins desitjats per un grup de socis i sòcies usuaris.
- **Consum de béns culturals**. Els casals i espais han de possibilitar l'accés a les persones grans que per si soles no farien ús de l'àmplia oferta d'espectacles musicals, arts escèniques, espectacles esportius i altres de disponibles a la ciutat, organitzant sortides en grup i gaudint dels avantatges del preu i els horaris que molts operadors ofereixen als grups i les persones grans.
- **Altres activitats lúdiques i de lleure**.

14.3 Espais relacionals de lliure accés

• Espai relacional i punt de trobada

Espai de lliure accés per als socis i sòcies usuaris que haurà de facilitar relacions informals, converses, tertúlies de petits grups, la lectura de la premsa diària plural i de revistes, el consum d'un cafè o refrescos i la consulta per internet d'agendes d'activitats, correu personal i altres informacions. Punt de trobada a l'entrada i sortida d'activitats que permetrà complementar la xarxa de relacions creada des de les activitats programades, punt de trobada en sortides culturals i de grups informals. La configuració física de l'espai haurà d'oferir calidesa, confortabilitat i acollida a les persones grans que l'utilitzin.

L'espai relacional i el punt de trobada pot disposar de servei de bar o d'una màquina de cafès o refrescos.

• Espai de joc de taula interior

L'espai de joc també serà d'accés lliure i complementarà a través del joc les relacions informals, les converses i tertúlies i serà punt de trobada de les persones grans del barri. Els jocs de taula són una de les activitats que ens acompanyen en totes les etapes evolutives i una de les manifestacions lúdiques més antigues. S'han trobat elements referits al joc des de les antigues civilitzacions. "No hi ha persona sense joc, ni joc sense persona". El joc per a les persones grans és un mitjà lúdic de relació, de concentració, de distensió, d'autoestima, de comunicació i de cooperació. El joc és una de les experiències humanes més riques que forma part de la nostra personalitat des de l'etapa infantil. Com amb la resta d'activitats que ens reporten experiències gratificants, n'és necessari un ús racional i en la seva justa mesura per evitar que es converteixi en l'única experiència.

• Altres espais

Espai de billar, tennis de taula o lectura en funció de la disponibilitat d'espai, la tradició i demanda del col·lectiu de gent gran del territori.

L'espai disposarà d'un ampli ventall de jocs que vagi des dels jocs clàssics de cartes, dòmino i escacs, fins als jocs d'adults que darrerament han sortit al mercat, així com jocs d'ordinador.

L'espai de joc incorporarà activitats de dinamització que permetin portar a terme competicions amb altres casals o amb altres col·lectius de joves o infants, conèixer altres jocs típics d'arreu del món, compartir estones de jocs amb infants o joves, donar a conèixer jocs tradicionals, organitzar exposicions de jocs antics, fomentar la interrelació entre homes i dones als espais de joc, etcètera.

Els casals i espais no fomentaran en cap cas les apostes econòmiques, les loteries ni el joc de diners. I els premis en qualsevol competició no seran mai econòmics.

L'espai de joc estarà delimitat i disposarà de les mesures adequades per evitar la possible contaminació acústica de la resta de sales del servei.

- **Aula de noves tecnologies**

Espai obert i d'accés lliure on, en horaris concrets, quan no s'utilitzi per impartir cursos de formació, la gent gran podrà accedir a internet, a fòrums de debat, a mantenir contactes per correu electrònic amb gent d'arreu del món, a la consulta de webs, agendes d'activitats, edició de materials fotogràfics, a la compra de béns i serveis i d'altres, amb la qual cosa contribuirà a aproximar els avantatges de les noves tecnologies a les persones grans.

- **Espai de petanca**

Als casals i espais de gent gran sovint es disposa d'espais exteriors, dels quals se n'utilitza una part per ubicar alguna pista de petanca. La petanca és un altre dels jocs esportius adequats per a la gent gran que fomenta la relació, l'intercanvi i suposa un exercici físic moderat. De la mateixa manera que a la resta d'espais de joc, es potenciarà l'intercanvi, l'organització de campionats i el joc amb altres col·lectius d'edats i sexes.

- **Altres espais exteriors**

Sempre que sigui factible s'afavorirà la pràctica de la jardineria i l'horticultura en aquests espais.

14.4 Cessió d'espais, suport infraestructural i tècnic a iniciatives de grups i entitats de gent gran

Els casals i espais de gent gran disposaran de l'espai, les infraestructures bàsiques i el personal tècnic necessari per facilitar el desenvolupament de qualsevol iniciativa d'interès col·lectiu sense afany de lucre que formulin persones individuals, grups de persones i/o entitats de persones grans.

Els casals i espais disposaran d'un protocol d'iniciatives que facilitarà la recollida de qualsevol demanda de suport tècnic, infraestructural i de cessió que es formuli. Les

demandes seran valorades pel consell gestor del casal i s'assignarà una persona referent com a interlocutora del grup, persona o entitat amb el casal o espai. El consell gestor decidirà els recursos humans, tècnics, infraestructurals i, si escau, econòmics, que es destinaran a cada demanda, en funció de l'interès social, cultural i col·lectiu de la iniciativa. Les activitats fetes amb el suport tècnic, infraestructural o de cessió d'espais del casal o espai s'incorporaran en els programes d'activitats de dinamització del servei, on constarà el nom dels organitzadors o de l'entitat.

La cessió d'espais a altres col·lectius haurà de complir les condicions previstes pel que fa a pagament de taxes públiques estipulades per a l'ús d'espais públics determinades pel Consell del Districte on s'ubica el casal o espai.

El casal o espai cedirà espais i una bústia per rebre la correspondència a totes aquelles entitats de gent gran del territori que desenvolupin les seves activitats a les instal·lacions del casal, prèvia petició i aprovació del consell gestor del casal o espai.

14.5 Servei de dinamització i foment del voluntariat social i cultural

La Llei 6/1996, del voluntariat en l'àmbit estatal, reconeix de manera unànime la importància del voluntariat, el seu paper com a expressió de la participació ciutadana en el desenvolupament cultural, polític i econòmic de la comunitat social, i expressa el compromís dels poders públics per impulsar-lo i promocionar-lo.

La Llei defineix el voluntariat com "el conjunt de persones que efectuen una prestació voluntària de serveis cívics o socials, sense contraprestació econòmica, en el marc d'una organització estable i democràtica que comporta un compromís d'actuació a favor de la societat i la persona".

La Llei exclou d'una manera explícita "les activitats que es duen a terme en virtut d'una relació laboral o funcional, les activitats que generen algun tipus de benefici per a les persones que les realitzen, les activitats realitzades en l'exercici d'una obligació personal o les reglamentàriament establertes, les activitats realitzades per càrrecs directius o gerents de les entitats promotores".

La legislació existent també assenyalava un conjunt de principis d'actuació que han

de regir l'acció del voluntariat:

- Participació lliure, altruista i compromesa.
- Solidaritat amb les persones i els grups per tal d'assolir l'interès general.
- Descentralització, procurant que les accions voluntàries es facin com més a prop millor dels ciutadans i ciutadanes.
- Autonomia i llibertat de les organitzacions del voluntariat respecte als poders públics.
- Complementarietat i coordinació del voluntari/voluntària i les administracions, i no substitució de les seves actuacions.

Del recull del document *Bones pràctiques dels casals i espais de gent gran* es desprèn que el voluntariat entès com un gest de solidaritat i de dedicació de temps personal en benefici d'altres persones és la base actual dels casals i espais de gent gran municipals.

El nou model de casals i espais de gent gran reconeix, fomenta i fa visible l'aportació voluntària de la gent gran al casal. Qualsevol intervenció professionalitzada haurà de potenciar les iniciatives de voluntariat dels socis i sòcies usuaris i oferir un suport tècnic no invasiu.

La gent gran disposa d'una gran riquesa de coneixements i de temps. Els casals i espais esdevenen nexes d'unió entre coneixements i experiència amb necessitats i interessos. Seran les aportacions dels socis/sòcies usuaris/usuàries les que donaran el caliu, l'acollida, el dinamisme i la riquesa de cadascun dels casals i espais de gent gran municipals.

Les accions voluntàries es formalitzaran de la manera següent:

- Cursos i tallers: els casals i espais fomentaran que el coneixement i l'experiència acumulada per la gent gran s'intercanviï vetllant per l'enriquiment mutu dels seus socis i sòcies usuaris.
- Xarxes d'ajuda mútua i pràctiques de bon veïnatge: els casals són espais de lleure i relacionals que fomentaran les accions d'ajuda mútua i de bon veïnatge.
- Suport a la gestió i bon funcionament del casal o espai: la participació activa dels socis i sòcies usuaris és el veritable motor d'aquests equipaments. Sense l'aportació voluntària de les persones grans el model de casals i espais que ens ocupa és inviable.

14.6 Serveis complementaris

• Servei de bar

En cas de disposar de servei de bar, la gestió d'aquest servei públic serà en règim de concessió o d'altres fórmules previstes per la Llei de la funció pública, i disposarà de l'autorització sanitària de funcionament que garanteixi el compliment de la normativa vigent per a aquest tipus d'establiments. A la tarifa de preus públics dels bars dels casals i espais caldrà prioritzar el consum de begudes sense alcohol, tot establint uns preus màxims, i es gravaran els productes amb alcohol establint a tal efecte una tarifa de preus mínims.

La proposta de preus dels consums bàsics del servei de bar serà objecte de coordinació a escala de ciutat, per tal de garantir un servei equitatiu a tota la ciutadania, i seran aprovats per cadascun dels consells de districte.

• Menjador de gent gran

Servei que es podrà prestar a les mateixes instal·lacions dels casals, sense que sigui considerat un servei propi. La gestió del menjador serà independent de la del casal i complirà amb les normatives pròpies de la seva activitat. És el Consell del Districte, en funció de les necessitats i dels recursos disponibles, el responsable que aquest servei s'ofereixi o no.

14.7 Serveis que es deixaran de prestar a les instal·lacions dels casals i espais

- Servei de podologia. Es prestarà fora de les instal·lacions dels casals i espais municipals per tal de garantir les condicions higièniques pròpies de la pràctica sanitària. L'Ajuntament de Barcelona adoptarà les mesures necessàries per tal de garantir que els socis i sòcies usuaris dels casals i espais gaudeixin d'un servei sanitari necessari que no presta el sistema públic, i establirà els convenis o acords oportuns per fer-ho possible*.
- Servei de perruqueria/barberia. Es prestarà fora de les instal·lacions dels casals i espais municipals per garantir les condicions d'higiene adequades i evitar atemptar contra la lliure competència del sector. Per aquest motiu l'Ajuntament establirà els acords de col·laboració amb el sector privat per tal que els establiments propers ofereixin avantatges als socis i sòcies usuaris del casal o espai**.

L'Ajuntament de Barcelona designarà els responsables de la gestió del servei utilitzant les fórmules jurídiques establertes i en farà el seguiment i l'avaluació de la gestió. Els responsables de la gestió garantirán la implementació del model organitzatiu que ens ocupa, atenent els principis següents:

- Casals i espais que fomentin la participació activa de la gent gran i la seva corresponsabilització en la gestió.
- Oberts i en relació amb la resta d'agents socials de la xarxa pública i privada del territori.
- Representatius de la diversitat d'interessos i necessitats de l'ampli i heterogeni grup de persones grans de la ciutat.
- Democràtics, on es respectin les pluralitats.
- Que respecti la paritat de sexes en els seus òrgans de govern.

El desenvolupament del model organitzatiu s'haurà de concretar en el redactat del nou reglament de casals i espais.

15. Model organitzatiu

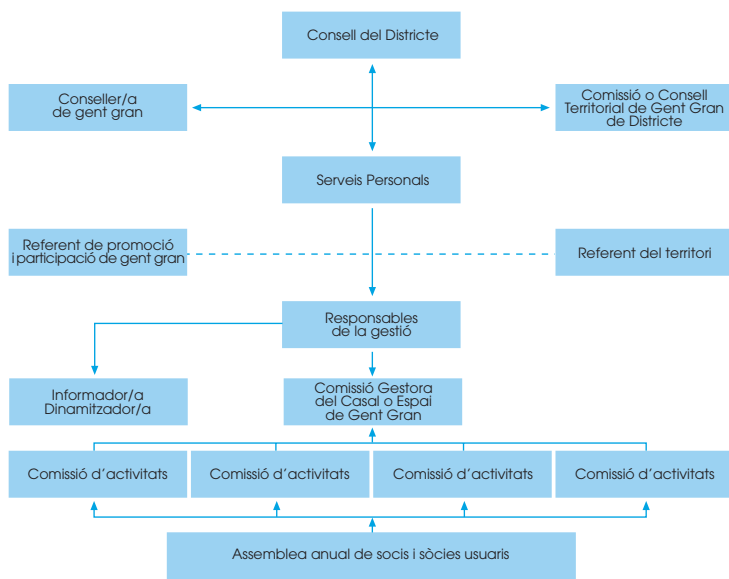
Cal no confondre el model de gestió amb el model d'organització intern dels casals i espais de gent gran municipals. Independentment de les diferents modalitats de gestió regulades per la Llei de la funció pública amb què es gestionen els serveis públics, el model organitzatiu defineix els òrgans de govern i participació dels equipaments, en definitiva, què, qui i com es prendran les decisions del dia a dia del servei.

*L'Ajuntament plantejarà dues opcions:

- Establir un acord de col·laboració amb el Consorci Sanitari de Barcelona per tal que des de les àrees bàsiques de salut es presti el servei de podologia de pagament. L'Ajuntament podria subvencionar els serveis prestats per aquests podòlegs als usuaris de la Targeta Rosa.
- Establir un acord amb el Departament d'Acció Social i Ciutadania de la Generalitat de Catalunya per tal que els socis i sòcies usuaris dels casals puguin utilitzar els serveis de podologia de les residències públiques.

**L'Ajuntament establirà un acord de col·laboració amb el gremi del sector i tutelarà els acords territorials amb establiments concrets.

15.1 Organigrama funcional i participatiu

15.2 Òrgans de govern dels casals i espais

Assemblea de socis i sòcies usuaris

Composició

- Tots els socis i sòcies usuaris adscrits al casal o espai i al corrent de pagament de la quota anual.
- Els responsables de la gestió nomenats per l'Ajuntament i en concret pel Consell del Districte.
- Els membres de la comissió gestora de l'any en curs.

Principals funcions

- Aprovació de la memòria anual d'activitats del curs i la proposta d'activitats del següent.
- Aprovació del balanç econòmic del curs i la proposta pressupostària del curs següent.
- Conèixer, debatre i fer propostes sobre nous projectes d'actuació al casal o espai.
- Proposar i ratificar els membres de les comissions d'activitats i delegar a aquestes la potestat de l'elecció dels membres que formaran part de la Comissió Gestora.
- Ratificar les noves comissions d'activitats.

Periodicitat de la convocatòria

- Com a mínim una vegada a l'any.
- La Comissió Gestora pot convocar l'Assemblea de socis i sòcies usuaris amb caràcter extraordinari sempre que ho consideri convenient, i ho ha de fer quan ho sol·liciti un nombre d'associats no inferior al 10%; en aquest cas, l'Assemblea ha de tenir lloc dins el termini de trenta dies a comptar de la sol·licitud.

Comissions d'activitats

Les comissions d'activitats són els espais que permeten als socis i sòcies usaris participar activament de la dinàmica del casal o espai. Són òrgans que fomenten el protagonisme de la gent gran, garanteixen l'adequació de l'oferta als interessos del mateix col·lectiu, faciliten la paritat de sexes en els òrgans de gestió i permeten una major democratització en la presa de decisions.

Es crearan tantes comissions d'activitats com siguin necessàries per al bon funcionament del servei. La proposta de creació d'una nova comissió d'activitats haurà de fer-se a la Comissió Gestora perquè aquesta l'aprovi. Es podrà crear una comissió d'activitats en qualsevol moment del curs.

Algunes de les comissions d'activitats recomanables són:

- Comissió de cursos, tallers i formació permanent
- Comissió d'informació i secretaria
- Comissió d'activitats culturals
- Comissió d'activitats de lleure
- Comissió econòmica, censors de comptes
- Comissió de foment del voluntariat

Composició

- Les comissions d'activitats hauran de tenir un mínim de dos membres i un màxim de vuit.
- Tots els socis i sòcies de l'associació de gent gran podran formar part de les comissions d'activitats. Per formar part d'una comissió d'activitats caldrà:
  1. Conèixer i acceptar el reglament del casal, la seva gestió i el funcionament intern de l'equipament.
  2. Proposar-se formalment davant la persona responsable de la comissió d'activitats pertinent, per tal que aquesta elevi la proposta en la següent reunió de la Comissió Gestora.

3. La Comissió Gestora haurà de donar el vistiplau a la proposta d'incorporació dels nous membres, i presentar-la en la següent Assemblea de socis i sòcies usaris per a la seva ratificació.

- Les comissions d'activitats disposaran el suport tècnic del dinamitzador/a del servei.

Periodicitat de la convocatòria

- Les comissions d'activitats es reuniran tantes vegades com sigui necessari, però com a mínim cada quinze dies.

Funcions principals

- Designar la persona responsable de la comissió d'entre tots els seus membres, que els representarà en la Comissió Gestora durant dos anys prorrogables fins a un màxim de quatre.
- Proposar i coordinar la programació trimestral de les activitats.
- Pressupostar la proposta d'activitats trimestrals i gestionar els recursos econòmics assignats.
- Valorar les activitats programades i fer propostes de millora.

Comissió Gestora

La Comissió Gestora és l'òrgan en què recau el pes de la gestió del dia a dia del casal, i el seu funcionament ha de ser democràtic i fonamentat en el consens i el respecte al pluralisme. Totes les organitzacions, encara que es moguin per fins altruistes, tenen la capacitat de resoldre conflictes però són incapaces d'evitar-ne. Per aquest motiu, si no ha estat possible el consens, els acords es prendran per majoria simple i, en cas d'empat, el vot de qualitat serà per als responsables de la gestió establerts per l'Ajuntament.

Composició

- Un responsable de cada comissió d'activitats, que serà renovat cada dos anys fins a un màxim de quatre.
- Un dinamitzador/a del casal o espai.
- Un responsable de la gestió nomenat pel Consell del Districte.
- Un representant, si escau, de l'entitat o les entitats amb les quals l'Ajuntament estableixi conveni de col·laboració per desenvolupar el programa d'activitats.
- Un representant de les entitats de gent gran que utilitzen el casal o l'espai per desenvolupar les seves activitats, escollit cada quatre anys d'entre totes les entitats que disposen d'una bústia i que desenvolupen les activitats en el servei.
- Un tècnic municipal referent de gent gran o del territori, segons el model organitzatiu de la Divisió de Serveis Personals del districte, o la persona en qui delegui.

Funcions

- Complir les decisions preses per l'Assemblea de socis i sòcies usuaris.
- Convocar les assemblees de socis i sòcies usuaris i les reunions de la Comissió Gestora i controlar que es compleixin els acords que s'hi adoptin.
- Informar i aprovar el balanç i l'estat de comptes que l'entitat gestora disposa per dinamitzar el servei.
- Confeccionar el pressupost de l'exercici següent.
- Coordinar les activitats programades per les diferents comissions i vetllar per la bona marxa d'aquestes.
- Confeccionar la programació trimestralment del casal o espai que reculli les accions de les comissions i de les entitats.
- Fer el seguiment de la participació en les activitats, recollir els indicadors d'avaluació trimestralment i valorar les activitats desenvolupades.
- Donar resposta a les demandes i/o queixes dels socis i sòcies usuaris.
- Informar i resoldre les demandes de cessió d'espais, d'infraestructures o de suport tècnic.

- Informar de les iniciatives de l'Administració i de la comunitat formulades al casal o espai i resoldre-les.
- Aportar iniciatives noves.
- Coordinar-se amb altres grups del barri.
- Designar els socis i sòcies usuaris membres de la Comissió Gestora que representaran el casal o espai en els òrgans de participació municipals.
- Informar de les quotes d'inscripció al casal o espai i de les quotes de les activitats programades.
- Recollir en el llibre d'actes els acords presos en cada comissió gestora i aprovar l'acta de la sessió anterior.
- Informar de les propostes d'incorporació de nous membres i ratificar els representants escollits per les comissions d'activitats. Així mateix correspondrà a la gestora el seguiment dels temps de renovació dels representants de cada comissió d'activitats.

Periodicitat de les convocatòries

- La Comissió Gestora es reunirà tantes vegades com sigui necessari, però com a mínim una vegada al mes.
- La Comissió Gestora es pot reunir en sessió extraordinària a proposta de qualsevol dels seus membres.

16. Recursos humans

El nou model de casals i espais reclama una nova generació de professionals capaços de ser catalitzadors de la interacció, del diàleg i del potencial d'actuació dels voluntaris, alhora que han de fomentar la coordinació i la cooperació amb els serveis públics i els agents privats que operen en un mateix territori. En definitiva, que siguin més proclius a la complementarietat que a la competència.

Tipologia	Dimensions	Informador/a	Dinamitzador/a	Personal de neteja	Tècnic municipal
Casal amb edifici independent	500-1.000 m ²	37,5 h/set.*	10-20 h/set.	en funció dels m ²	3 h/set.
	> 1.000 m ²	37,5 h/set.*	20-30 h/set.	en funció dels m ²	5 h/set.
Casal dins d'un edifici compartit	500-1.000 m ²	20 h/set.	10-20 h/set.	en funció dels m ²	3 h/set.
	> 1.000 m ²	20 h/set.	20-30 h/set.	en funció dels m ²	5 h/set.
Espai de gent gran	< 500 m ²	20 h/set.	10-20 h/set.	en funció dels m ²	5 h/set.

* En cas d'existir servei de bar l'informador/a passaria a dedicar 20 h/setmana. Les hores de dedicació del dinamitzador/a varien segons la capacitat del servei, el nombre d'usuaris, i de la necessitat en major o menor grau de donar una dinàmica determinada al servei.

Descripció dels llocs de treball

Informador/a

- Obertura i tancament del casal quan aquest ocupi un edifici independent.
- Coordinació del punt d'informació dels casals i espais.
- Informació telefònica i atenció directa al públic.
- Registre de l'activitat diària del casal o espai.
- Manteniment de la xarxa virtual de casals i espais de ciutat.
- Registre de demandes, queixes, suggeriments.
- Distribució de la correspondència.
- Inscripció de socis i cobrament de quotes.
- Seguiment de les incidències de manteniment de les instal·lacions.

Dinamitzador/a

- Suport tècnic a les comissions d'activitats.
- Coordinació de totes les activitats.
- Programació i execució d'activitats al casal que complementin les que des de les comissions d'activitats es generen.
- Gestió dels recursos econòmics assignats al servei d'acord amb els acords presos des de la comissió gestora.
- Assistència a les comissions gestores.
- Coordinació de les programacions del casal o espai amb la resta de serveis i agents socials del territori.
- Suport tècnic a les iniciatives individuals, grupals o col·lectives de la gent gran del territori.
- Dinamització de la gent gran del territori. Projectes d'abast supracasal.
- Suport tècnic per al bon funcionament de la cartera de serveis del casal.
- Foment de la participació.
- Foment del voluntariat.
- Vetllar pel bon funcionament dels sistemes de comunicació interns i externs.
- Elaboració de la memòria anual d'activitats del casal.

Personal de neteja

- Neteja diària del servei i dels espais exteriors.

Referent de gent gran - referent territorial

- Seguiment i avaluació dels casals i espais.
- Responsable del control i l'avaluació de la gestió.
- Coordinació de les programacions de la xarxa de casals.
- Suport tècnic a les comissions gestores dels casals o espais.
- Programació i gestió de les activitats de dinamització de la gent gran del districte.

- Mediació en situacions de conflicte.
- Foment de la participació de les entitats de gent gran del districte.
- Coordinació dels programes de promoció social de la gent gran de ciutat.

17. Ràtios d'ocupació i programa de necessitats

De la "Norma básica de la edificación de condiciones de protección contra incendios en los edificios CPI-96" es podria deduir que l'ocupació màxima permesa en aquests centres destinats a persones grans i amb possible mobilitat reduïda i deficiències sensorials caldria limitar-la amb els següents paràmetres:

1. Una persona per cada 1 m² per a les zones de cafeteria, sales d'usos múltiples i/o sales d'actes.
2. Per a persones amb mobilitat reduïda, una persona per cada 1,5 m² de local.
3. Una persona per cada 1,5 m² per a les sales de joc i aules o tallers.
4. Una persona per cada 2 m² per als vestíbuls i sales d'espera.
5. Una persona per cada 5 m² per als espais d'activitats físiques.
6. Es preveuran serveis sanitaris amb separació de sexes dotats d'un lavabo per cada 20 persones de cada sexe o fracció i un inodor i dos urinaris per cada 50 homes o fracció i un inodor per cada 30 dones o fracció, a part d'un recinte independent, equipat amb una cambra higiènica adaptada amb inodor i lavabo per a persones amb mobilitat reduïda per cada 100 persones o fracció que ha d'ajustar-se a allò que preveu l'apartat 2.4.3 de l'Annex 2 del Decret 135/1995 o norma que el substitueixi.
7. En qualsevol cas l'ocupació màxima vindrà limitada per la capacitat de les dependències i la capacitat màxima de les vies d'evacuació existents d'acord amb la "Norma básica de la edificación de condiciones de protección contra incendios en los edificios CPI-96".

D'acord amb l'article 53 de l'Ordenança municipal de les activitats i dels establiments de concurrència pública de Barcelona, les condicions de capacitat dels locals es faran públiques per mitjà d'un rètol fixat als accessos del local.

Quadre resum

Espais necessaris	Superfícies estimades	Unitats estimades	Capacitats estimades
Sala polivalent	150 a 300 m ²	0 a 1	100 a 150 persones
Aules*	30 a 50 m ²	1 a 2	20 a 30 persones
Tallers (1 equipat amb cuina i sortida de fums)*	30 a 50 m ²	1 a 2	20 a 30 persones
Sala d'informàtica*	30 a 50 m ²	1	10 a 15 persones
Sala de jocs	30 a 50 m ²	1 a 2	15 a 25 persones
Sala de reunions	20 a 40 m ²	1	4 a 8 persones
Sala d'activitats físiques*	60 a 100 m ²	1	10 a 20 persones
Sala d'actes (substituble per la sala polivalent)*	100 a 150 m ²	0 a 1	100 a 150 persones
Serveis	8 m ²	2 per planta	40 persones
Serveis adaptats	4 m ²	1 per planta	10 persones
Bar cafeteria*	100 a 150 m ²	1	100 a 150 persones
Obrador del bar cafeteria*	10 m ²	1	1 a 2 persones
Vestíbul, passadissos i zones de pas i espera*	200 a 300 m ²	1	100 a 150 persones
Magatzem	20 a 30 m ²	1	-
Punt d'informació o recepció	15 a 30 m ²	1	2 a 4 persones
Zona petanca i hort*	100 a 300 m ²	2 o 4	20 a 60 persones
Total espai destinat a la gent gran	512 a 1.000 m ²	-	200 a 500 persones

* Espais en possible ús compartit.

18. Estàndards de serveis per habitants

Barcelona disposa d'una xarxa de 56 casals i espais de gent gran municipals ben distribuïda pel territori, 18 de la Generalitat, 10 clubs de jubilats de la Fundació Viure i Conviure, 13 espais de la Fundació "la Caixa" i un nombre no quantificat de casals parroquials i associatius.

No existeix cap referència legal respecte al nivell de cobertura de serveis de promoció social per habitant. L'únic document oficial que dona una referència és el Plan gerontològic 1993 de l'IMSERSO, que estableix una cobertura mínima i màxima:

- Cobertura mínima: un casal o espai per cada 20.000 habitants majors de 65 anys.
- Cobertura màxima: un casal o espai per cada 2.500 habitants majors de 65 anys.

Si acceptem els paràmetres de cobertura del Plan gerontològic, Barcelona disposa d'un casal o espai de gent gran municipal per cada 5.942 habitants majors de 65 anys.

Aquest estàndard no té en compte metres quadrats, ni criteris de proximitat física i orografia dels barris, ni índex de necessitats. Actualment s'està en procés d'analitzar l'estàndard actual existent a Catalunya i en altres comunitats autònomes, així com d'establir també l'estàndard actual per valorar els dèficits del nostre territori.

19. Estàndards econòmics i anàlisi de costos

Despeses per conceptes*

	Equipament de nova obertura		Equipament en edifici independent		Equipament en edifici compartit		Espai de gent gran en equipament
	> 1.000 m ²	< 1.000 m ²	> 1.000 m ²	< 1.000 m ²	> 1.000 m ²	< 1.000 m ²	< 500 m ²
Personal	35.486,55	31.562,33	35.486,55	31.562,33	25.591,73	21.667,50	21.667,50
Infraestructura edifici immoble	23.370,00	23.370,00	0,00	0,00	0,00	0,00	0,00
Infraestructura equipament material	3.000,00	3.000,00	3.000,00	3.000,00	2.500,00	2.500,00	2.500,00
Funcionament d'activitat periòdica	25.200,00	25.200,00	25.200,00	25.200,00	25.200,00	25.200,00	25.200,00
Funcionament d'activitats singulars	10.380,00	10.380,00	10.380,00	10.380,00	10.380,00	10.380,00	10.380,00
Altres despeses de funcionament del servei	4.500,00	4.500,00	4.500,00	4.500,00	3.100,00	3.100,00	3.100,00
Despeses generals: 7% dels costos directes	7.135,56	6.860,86	5.499,66	5.224,96	4.674,02	4.399,33	4.399,33
Marge empresarial 6% costos directes	6.116,19	5.880,74	4.713,99	4.478,54	4.006,30	3.770,85	3.770,85
IVA 7%	8.063,18	7.752,77	6.214,61	5.904,21	5.281,64	4.971,24	4.971,24
PREU CONTRACTE	123.251,48	118.506,70	94.994,82	90.250,04	80.733,69	75.988,91	75.988,91

* Despeses calculades amb preus de l'any 2007.

Consell Editorial de l'Ajuntament de Barcelona

Carles Martí, Enric Casas, Jordi Martí, Víctor Gimeno, Màrius Rubert, Joan Conde, M. Glòria Figuerola, Joan A. Dalmau, Carme Gibert i José Pérez Freijo

Pla de Millora dels Casals i Espais de Gent Gran Municipals

Document presentat com a mesura de govern en el Consell Plenari del 2 de febrer de 2007

© Ajuntament de Barcelona

Equip de treball: Joana Carricondo, Gemma Porret, Montse Freixa, Jordi González, Esperança Busquets, Pilar Gort, Rosa Rubio, Carme Aràjol, Rosa M. Andrés, Pilar Heras, Ramon Barbet, Visitación Tarilonte, Carles Pinar, Montse Borràs, M. Teresa Massons i Ester Quintana

Col·laboradors: M. Carmen Iglesias i Rafael Aguilar

Edició: Ajuntament de Barcelona

Disseny gràfic: La Factoria dels Anuncis

Assessorament lingüístic: Polyglota, SL

Assessorament editorial: Rosa Chico

Impressió:

DL:

Imprès en paper ecològic.

www.bcn.cat/publicacions

